تۆ تەنها ئەكادێميت، ڕوناكبيرنيت!.. ئازاد حەمە

سەرەتا: زۆربووني دكتۆر و پرۆفيسۆر كێشە ڕوناكبيري□كاني ئێمە چارەسەرناكات

لە يەكەم نيگادا، ئەم سەرەتايە بەم ناونيشانەوە(زۆربووني دكتۆر و پرۆفيسۆر كێشە ڕوناكبيري□كاني ئێمە چارەسەرناكات) بەرەو ئەو بينينەمان دەبات، كە ئەگەرچي زانكۆ ڕۆڵي چاكي ديووە لە نەهێشتني نەخوێندەواري، بەڵام زۆربووني زانكۆ لە شاردا چارەسەري گرفتە ڕوناكبيري□كانماني نەكردووە و، بگرە زۆربووني دكتۆر و پرۆفيسۆريش كێشە ڕوناكبيري□كانماني قوڵتركردوەتەوە و جەمسەري تريش بەو كێشانە داوە. بۆ زۆرێكيشمان، كە لە نێوەندي ئەكادێميدا كاراين، ئەوە پرسيارە، كە ئايا مامۆستاي زانكۆ ڕوناكبيرە؟ زانكۆ ڕوناكبير intellectual، يان بيرمەند، بەرهەمدێنێت؟خودي مامۆستاي زانكۆ توانيويەتي خوێندكاري ڕوناكبير دروستكات؟
گوماني ناوێت، زانكۆكاني ئێمە ئەكادێمي□كاني لە كارلێكي ڕوناكبيري intellectualityخستووە و هەژاري□كي ز□ري□ش بە بيركردنەوە و وشەسازي□ان□و□ دي□ارە، كە ئەوەش بەرهەمي دوركو□تن□و□ي□انە لە خۆڕوناكبيركردن و نەبووني كەسێكي ئينسيكلۆپيدي(مەوسوعي).
كاتێك نێوەندي ئەكادێمي نەخوێندەواري ناهێڵێت بەوە فێربوون زياددەكات نەك زانين knowledge. زانكۆش، كە بيركردنەوەي خوێندكار سنوورداردەكات و تەنها ئاستي فێربووني دەگۆڕێت زانكۆ نابێتە جێگاي هيوا ئەكادێمي و ڕوناكبيري□كان. چونكە كاتێك كۆلێجەكان لەناو پرسيارسازي□كاندا نەشونمادەكەن و بە چەندين مێژوو(مێژووي زانست، مێژووي ئايين، مێژووي هونەر،....) چەكداردەبن، كە ئەوانەش مێژووي ڕاستەقينەي فەلسەفە پێكدێنن، بەوە زانكۆ هەم زانين و هەم ڕوناكبيريي بەرهەمدێنێت و زانكۆش ئەركي قەڵاچۆكردني نەخوێندەواري نابێت و ئەوە بۆ پەروەردە جێدێڵێت. بۆ وادەڵێين؟ چونكە زانكۆ سەرووي پەروەردەيە، شوێني هەڵاوگۆڕانە لە فێربوونەكان و داڵدەي زانينە دەگمەن و ڕاقي□□كانيشە.
لە كۆتاييدا ئەوەي وادەكات زانكۆ ئەوە نەبێت و نێوەندي ئەكادێميمان بەرەو ژينگەيەكي نالەبار و ناڕوناكبيريي بڕوات جگەلە هۆكارە سياسي□كە، كە ژينگەي زانكۆ دەتەپێنێت، هۆكاريتريش هەن

وەک بێباکی و بێ ئامانجی مامۆستا و خوێندکاری زانکۆیە. ئەفسووس، لە ئێستادا، گشت ئاماژەکان ئەوەمان پێدەڵێن، کە مامۆستا و خوێندکاری زانکۆ چیتر کەسە دەگمەنەکانی کۆمەڵگەی ئەمڕۆ نیین و لەگەڵ هاتنی زیرەکی دەستکردیش ئاستەکانیان زۆرتر ئاشکرا دەبێت و ئەوەش ئەوەمان پێدەبێژێت، کە تەنها ئەکادێمیبوون بەس نییە و ئەمە(ئەکادێمیبوون) پێویستی بە ڕوناکبیربوونیشە.

ئەکادێمی توێژەرکی زانستییە، خاوەنی میتۆدۆلۆژیا یەکی جێگیر و توندە، بەدوای ڕاستییەکی زانستی دەقیقدا وێڵە، لە کاتێک ئەکادێمی ڕوناکبیردەبێت ئەمە دەرفەتی ئەوەی پێدەبەخشێت، کە خۆی تێر زانینی جۆراوجۆر و پڕ تێگەیشتنی جیاوازبکات و توخنی دژوارەیەکانیش بکەوێت. بەمە ئەکادێمی لەو جێگیرییە زانستییەوە لە بیرکردنەوە بەرەو زانینێکی هەمەجۆری کراوە دەڕوات. هەرچی ڕوناکبیرە خۆی خۆی ئاڕاستدەکات، کەموکوڕی خۆیدەبینێت و کار بۆ پڕکردنی هزری خۆی دەکات و دیدێکی ڕەخنەگرانەی بۆ جیهان هەیە و خۆشی لەسەر پرسیارسازی و ڕوونکردنەوەی بیرکردنەوە کێشمەکێشدارەکان ڕادەنێت. بۆیە داوای ئەم نوسینە خۆی لەو تەماشاکردنە پوختدەکات، کە کاتی ئەوە هاتووە کۆنسێپتمان بۆ بێئەکادێمیبوون و مامۆستای زانکۆ و خوێندکاری زانکۆ، یان بڕوانامە، بگۆڕین.

ڕوناکبیریی جیاوازە لە فێربوون

ڕوناکبیر ،و ڕوناکبیری ئەکادێمیی، لەناو گفتوگۆکاندا هزری گەشەدەکات، لەو بابەتانەش دەدوێت سەرسامکەر و گیرن و توانای گۆڕینی ئاقاری گفتوگۆ داخراو و بێئاکامەکان و خستنەوەی کاریگەریشی هەیە. شانبەشانی ئەوەی هێزی قەناعەتپێکردنی زۆرە دەکارێت بۆچوونی دەوروبەریش بگۆڕێت. سەرباری ئەوە، ڕوناکبیر ڕەوانتر قسەدەکات، ئەوەشی دەیڵێت لەسەری دەوەستێت و تاوتوێیدەکات. بۆیە ڕوناکبیریی intellectuality جیاوازە لە فێربوونlearning.

ئەو ڕوناکبیرییەی بەدەستیدەهنین وەک ئەو فێربوونە نییە، کە بەدەستیدەهنین. ڕوناکبیریی وامانلێدەکات گومانبکەین، هەرچی فێربوونە بەو جۆرە نییە. هەروەها سنووری ڕوناکبیریی بێ سنوورە، بەڵام فێربوون تایبەت و سنووردارە. فێربوون سەبارەت بە شتێکە، ڕوناکبیریی تایبەتە بە گشت. کەسی ڕوناکبیر ئاسۆی بیرکردنەوەی فراوانە، نەبینراو دەبینێت و قسەشیتیادەکات، کەچی فێربوون شتێکی ئەوتۆمان ناداتێ، کە قووڵبوونەوەی بێ تخووبی تیابێت.

فێربوون ڕەنگە لە قۆناغی نەخوێندوارییەوە بمانبات بەرەو خوێندوارییەکی باڵا. بەڵام ڕوناکبیربوون پێویستییەکی بووناوییە

و بەشێکیشە لە پێویستییە کۆمەڵایەتییەکانمان. هاوکات بەڕوناکبیربوون پرۆسەیەکی دژواری ماندووکەرە، هەرچی بەئەکادیمیبوونە کاتێکی کەمتری دەوێت. بەڕوناکبیربوون بەردەوام و درێژخایەنە، بەئەکادیمیبوون هەندەی بەڕوناکبیربوونی تێناچێت.
ئەمە وادەکات بڵێین: پەروەردە فێربوونمان دەداتێ و ئەو فێربوونەش لە نافێربوون و نەخوێندەواری دەربازمان دەکات. هەرچی ڕوناکبیرییە دەمانکاتە کەسێکی ئینسیکلۆپیدی و خاوەن زانینی هەمەلایەن و واشمانلێدەکات ڕێزمان بۆ کولتوورە جیاکان هەبێت.
مامۆستای زانکۆ فێربوون دەدات، نەک ڕوناکبیریی. ڕوناکبیری کردەیەکی ئاڵۆزترە لە فێربوون. فێربوون ڕووبەڕووی گرفت و ئاڵنگاری دەبێتەوە، ئەو گرفت و ئاڵنگاریانەش، کە ڕووبەڕووی زانین دەبنەوە هەمان ئەوانە نیین، کە ڕووبەڕووی خودی کردەی ڕوناکبیری دەبنەوە.

ناڕوونییەکان سەبارەت بە ڕوناکبیری و ناڕوناکبیری

کێ ڕوناکبیرە پرسیارێکی کۆنە و کۆنی پرسیارەکەش کردنەکەی بێمانا ناکات. کاتێک دەپرسین: کێ ڕوناکبیرە؟ دەخوازین بزانین ئەو کەسە کێیە، کە تێگەیشتنی هەمەلایەنەی لەسەر شتەکان هەیە، پێویستی بە زانین و ئەزموونی هەمەچەشنی بەردەوام هەیە؟ کە زانیمان ڕوناکبیر کێیە ئەو کات دەزانین ڕوناکبیر تاکێکی دەگمەنی کۆمەڵگەیە، غەمی دۆزینەوەی چارەسەر و گفتوگۆی ڕەوان و توانای هێنانەوەی بەڵگەی لۆژیکی بۆ وتنەکانی هەیە. واتە ئەم کەسە دیالۆگ و مشتومڕی بەردەوام ئەنجامدەدات، هەڵە دەبینێت و بەشداری لە چاککردنەوەشیان دەکات، گەیشتنیش بە ئەگەری نوێ، لەڕێگای پرسیار و گومانەوە، بە کاری سەرەکی خۆی دەزانێت.
بۆیە با بزانین ڕوناکبیری چییە؟ ڕوناکبیری زانین نییە؟ ئەو زانینە نییە، کە نیمانە؟ چونکە زانین زیاد و کەم دەکات، گۆڕانی دێتەسەر و ئاستی وەک خۆی نامێنێت. ڕوناکبیر خاوەنی فەرهەنگێکی فراوانە، فرەڕەهەندە و تێگەیشتنیشی ئاقارجۆراوجۆرە. ڕوناکبیر لە هۆکارەکان دەکۆڵێتەوە و توانای هەڵوەشانەوە و سەرلەنوێ سازاندنی هەیە و کاری ڕاستەقینەشی شیکاری و ڕەخنەیە. ئەمە جگەلەوەی، کە توانای بیرکردنەوە، بیرکردنەوەی ڕەخنەگرانە و سەربەخۆیانە و چارەسەری کێشەشی هەیە.
پێدەچێت ڕوناکبیریش ئاستی خۆی هەبێت. گەروابێت ئەو کات مرۆق(کەسی ڕوناکبیر) پێویستی بەوەیە ئاستی ڕوناکبیری خۆی بەرزکاتەوە.
هاوکات ڕوناکبیری بریتیی نییە لە وشەسازی و ڕیزکردنی پەیف و چەنە چەن، ڕوناکبیربوون زادەی بیرکردنەوە، چۆنیەتی قسەکردن و

ڕاقەكارييە.
ئەگەرچی زانكۆ نەزانی ناهێڵێت، پزيشك يان ئەندازيار، ياخود خاوەن پلەی زاستی باڵاش دروستدەكات(دوا تايتڵی زانستی دەدات كە پرۆفيسۆرە)، بەڵام هەموو ئەمانە بەو مانايە نيين، كە ئەمە پێمانوابێت زانكۆ دروستكەری ڕوناكبيرە. ڕوناكبيريی وەك بيرياريی وايە پرۆسەيەكی خودیی بەردەوام و بێ بڕانە و شەڕيشە لەگەڵ دژواریی و ئەستەمييدا.
زۆرجار وشەی نەخوێندەوار دەدرێتەپاڵ كەسی نا ڕوناكبير. هاوكات دەدرێتە پاڵ ئەو كەسەش، كە لە ئێستادا خوێندەوارە و لە ڕوناكبير نييە. زۆرێكيش لەو خوێندەوارە ناڕوناكبيرانە خوێندەوارە ئەكادێمييەكانن، ئەوانەن كە ناتوانين باسی ئەوەيان لەگەڵدا بكەين، بۆ لە سەدساڵی رابردوودا هەڵگرانی خەڵاتی نۆبڵ لە بيركاری و فيزيا يان پزيشكی ڕووسەكان نەبوون؟ لەكاتێكدا ئەو زانستانە لە سەردەمی يەكێتی سۆڤيەتی كۆندا پێشكەوتووشبووە. كەوا بێت، كەسی نەخوێندەوار بەپێی پێوانە نوێكانی ڕوناكبيريی دەشێت ئەو كەسە بێت بڕوانامەی زانكۆيی هەيە، لێ ناتوانێت دوو دێڕ قسە لە سەمای فلامينكۆ، سينەمای پازۆلينی، ياخود ديرێكی ئايينە ئيبراهيمييەكان بكات.

زۆربوونی ئەكادێمی و كەميی ڕوناكبير

يەكێك لە دياردە ناشرينەكانی دوو دەيەی پێشوومان ئەوەيە، كە ئەكادێميبوون ڕوو لە هەڵكشانە و ڕوناكبيرييبوونيش ڕوو لە داكشانە. زانكۆكان، كە ئەكادێمی دروستدەكەن ڕوناكبير دروستناكەن، هيچ نەبێت لە دوو و سێ دەيەی رابردوودا ديواريان خستووەتە نێوان ئەكادێمی و ڕوناكبيرەوە. زانكۆ، كە شوێنی دانی بڕوانامەی فەرمييە لە بوارێكی، پسپۆرييەكی، بەرتەسكدا؛ ئەو پسپۆرييە لەگەڵ كاتدا گۆڕانيدتەسەر و بۆيە كەسی ئەكادێمی پێويستی بەخۆپەرەپێدانە لە پسپۆرييەكەی، ئەگەرنا نەزان دەبێت. ئەم پسپۆڕە گەر خوێنەرێكی باشيش بێت جياوازدەبێت لە هاوەڵە ئەكادێمييەكانی، گەر ئەوەش نەبێت شەمەندەفەری زانين جێيدەهێڵێت. ئەمەو جگەلەوەی هەڵگرانی بڕوانامەی بەرزی ئەكادێمی (دكتۆر، پرۆفيسۆر) لە زانكۆيەكەوە بۆ ئەويتر، لە ژينگەيەكی ئەكادێمی وسياسييەوە بۆ ئەويتر هەمان نيين.
بەدڵنياييەوە ئەكادێمی ئێستامان ئەوەی دەيزانێت هەر ئەوەيە. ڕەنگە لەمەدا ڕوناكبيرانيش هاوبەشی بن. هەردوو لايان خەريكە لەوەدا يەكدەگرنەوە؛ ئەوە دەخوێننەوە، كە دەيزانن. ئەكادێمی كورد سەرباری فشار و بارگرانييەكانی،كە ناداديیەكان بۆياندروستكردووە و ئەمەش ئاستی هێناوەتە خوارەوە، خۆشی دەستی هەيە لە پەراوێزخستنی

خۆی.
خۆ پەراوێزخستنی ئەکادێمیانی ئەمە لە زانکۆکان دەرئەنجامی بیرتەسکی و نابوێری زانستیی و ڕوناکبیریی خۆیەتی نەک شتێکیتر. زۆروبەری دکتۆر و پرۆفیسۆریش لە زانکۆکانماندا ئاماژە نییە بە دابڕانێکیی مەعریفیانەی ئەکادێمی و ئەمەش کاردانەوەی نەگەتیڤی لەسەر کردی ڕوناکبیریی و واتای بڕوانامە و پلەی زانستی ئەکادێمی دروستکردووە. ئەمەش وایکردووە کێشە ڕوناکبیرییەکانمان لە جێگای خۆیان بمێننەوە.
بەلەمەولا نەخوێندەواری و نێوەندی ئەکادێمیی لە زۆر شوێن لە جیهاندا دەستلەملاندەبن، نەخوێندەوارەکان تەنها لە گۆڕەپانەکانی شاردا ناخوڵێنەوە، بەڵکو لەناو حەرەمی زانکۆکانیش پیاسەدەکەن، ئەڵبەتە بە پلەی زانستیی بەرزەوە. ئەڵبەتە ژمارەیەکی زۆر کەم لەمە بەدەرن؛ ئەوانەی زمانی زۆر دەزانن و شانبەشانی پسپۆری خۆیان لە ململانێ ڕوناکبیرییەکانیش بەئاگان.

پشتکردنی ئەکادێمی لە فەلسەفە ناڕوناکبیری دەکات

ئەکادێمی پێویستی بە فەلسەفەیە؛ بە ڕوناکبیری فەلسەفییە. چونکە ئەو فەلسەفەیە وا لە کەسی ئەکادێمی دەکات بیربکاتەوە. کەڵەکەبوونی زانینی جۆراوجۆر مەرجی سەرەکییە بۆ ڕوناکبیربوون، ئەوەش لە مێژووی فەلسەفەوە سەرچاوەدەگرێت، کە ئەوەش ڕوناکبیر بەرەو مێژووەکانیتری مرۆڤایەتی دەبات(ئایینەکان، شارستانییەکان…..).
ئەکادێمی ڕوناکبیر بە هۆی فەلسەفەوە دەبێتە خاوەنی زانینێکی هەمەجۆر و کراوە و دەستیشی دەبێت لە دروستکردنی چەمک و تێڕوانینەکان. بەڵام موخابن ڕوناکبیری ناڕەخنەگر وەک ئەکادێمی تاکڕەهەند وایە، کە تەنها بەردەمی خۆی دەبینێت و ئەمەش ئەو بوونەوەرەیە،کە پشتی لە خوێندنەوەی کتێبی فەلسەفیی کردووە. ڕوناکبیری ناڕەخنەگر توانای بەرهەمهێنانی ڕوناکبیریی نییە و لەگەڵ ئەکادێمی ناڕوناکبیریشدا یەک گرفت کۆیاندەکاتەوە: لەگەڵان لە کەمەڵکە و نقووبوون لەناو نەهامەتییەکان.
پشتبەستنی ئەکادێمی بە فەلسەفە توانای بەڵگەهێنانەوەی لا دروستدەکات بۆ وتنەکانی، فێری لۆژیکی ئارگیومێنت و بەڵگە هێناوەدەبێت و دەشزانێت زانین بەدەستهێنان کاتی دەوێت و بیرکردنەوەی ووردیشی پێویستە. ئەمەش وادەکات ئەکادێمی ڕوناکبیر دروستبێت و ئاگاشی لە ڕێساکانی هزر بێت و کاریش لەسەر خۆی و دەوروبەری خۆی بکات.

کتێبخوێندنەوە و نێوەندی ئەکادێمی ئێمە

کتێبخوێندنەوە دەروازەیە بۆ بەڕوناکبیربوون، بەڵام حەیف گەر دەستەبژێری ئێمە برتیبێت لە ئەکادێمی (پرۆفیسۆر، پزیشک، پارێزەر، ئەندازیار و……) زۆرێک لەوان ناخوێننەوە، بشخوێننەوە بەردەوام ناخوێننەوە. زۆرکاتیش ئەوە دەخوێننەوە کاریان پێیەتی و ئارەزوویدەکەن.

کتێبخوێندنەوە، بەتایبەت خوێندنەوەی کتێبی فەلسەفیی، بەگشتیش کتێب لەمەڕ مێژووی زانست و ئایین و هونەر، کە مەرامەکی هەمەلایەن لەخۆدەگرن لەناو ئێمە ئاسایینەبووتەوە. باشە بە مەرەق دەبێت کتێب بخوێنیتەوە؟ بۆ دەبێت کتێبی فەلسەفیی بەڕادەیەکی زۆرتر لە کتێبی ئاسای بخوێنرێتەوە؟ بۆئەوەی وەڵامی ئەم دوو پرسیارە بدەینەوە، پێویستمان بەوە دەبێت کتێب پێناسەبکەین، دواتر ئەو جۆرە کتێبەیش پێناسەبکەین، کە پێیدەگوترێت کتێبی فەلسەفیی، یان کتێبی هزریی.

کتێب ئەو شوێنەیە زانیاریی و زانینەکان لە دووتوێی خۆیدا کۆدەکاتەوە و هەریەک لە کتێبەکانیش بە جۆرێکی جیاواز دیدگای خۆیان بەیاندەکەن. گرنگە لێرەدا ئەوەش بوترێت، کە گشت ئەوانەی کتێب دەنووسن کتێب خوێنەرێکی بەردەوام و چالاك نیین. گەلێک لەوانەی کتێب دەنووسن تەنیا ئەو کتێبانە دەخوێننەوە بە بواری خۆیانەوە تایبەتە، یان زۆربەی ئەوانەیش پێیاندەگوترێت خوێنەر گشت جۆرە کتێبێك ناخوێننەوە.

هەیە تەنیا کتێبی ئەدەبیی و بەتایبەت شانۆ یان ڕۆمان دەخوێنێتەوە یان کەسێک، کە پزیشکە و سەرقالی جیهانی کارئەندامزانیی و زیندەوەرناسییە تەنیا یان بەزۆریی، ئەو شێوە کتێبانە دەخوێنێتەوە لە بواری پسپۆرییەکەیەوە نزیکە. ڕەنگە پزیشکێک یان دەرمانسازێك کتێبی ئەدەبیی یان مێژوویییش بخوێنێتەوە، بەس چۆن مامەڵە لەتەك ئەوە دەکات لە تێکستە ئەدەبییەکاندا نووسراوە؟ ئەوەش جێگای پرسیاری ورد و تێڕامانە. بیریشمانەچێت گەلێک لە ئەدیبە گەورەکانی جیهان پزیشك بوون.

ئەوەی که هەمیشه جێگای پرسیاره ئەوەیە، کە خوێندنەوەی کتێبی فەلسەفیی شتێکی ترمان دەداتێ، کە کتێبەکانی تر ناماندەنێ. ئەو شتە، کە هەتوانی دەربازبوونمانە لە دەرگیریی و گرفتارییەکانمان شتگەلێکی گەردووناوین و تەنیا لە دووتوێی کتێبە فەلسەفییەکانیشدا بەرچاودەکەون.

سەرباری ئەوە، کتێبە فەلسەفییەکان لەوێڕژن لە مشتومڕی پێویست و پەردە لادەرن لەسەر پەردەلەسەر لانەدراوەکان. کتێبە فەلسەفییەکان لەگەڵ جیاوازی پسپۆڕییان خۆیان لە قەرەی بابەتگەلی فرەئاقار و

نەخەمەیو و سەیروسەمەرە دەدەن. هەگرانی خوێندنەوەی کتێبە فەلسەفییەکان لەوەحاڵین، کە کتێبە فەلسەفییەکان دەرفەتی تێگەیشتن لە بوونی مرۆڤ و ڕوانینی ئەم مرۆڤە دەگەڕێن.
سەرئەنجام، کتێبە فەلسەفییەکان کتێبە ژیرمەند ئاسا و ئەندێشەییەکانن و به دیدێکی جیاواز لەچاو کتێبەکانی تر ئەوەی سەخت و دژوارە هەمیشه دەکەنە جێگای پرسیار و تێڕامان. ڕچەشکێنی کتێبە فەلسەفییەکان سەرچاوە لە خودی فەلسەفەوە هەڵدەگرێت، کە بابەتگەلی نەوانەدژ/دژوەژ و سەرسامکەر گفتوگۆدەکات. لەو سەنگەیەشەوە فەلسەفە کارامایە لە دەرفەت ڕەخساندن بۆ بیرکردنەوە و سنوردانان بۆ پێشداوەریکردن. گشت ئەوەش دەروازەیە، سەرەتایە، بۆ بەڕوناکبیربوون.

زانکۆ خوێندکاری ڕوناکبیر دروستنەکات زانینەکەی ئاوادە بێت

لە دۆخێکی هەڵوەشاندنەوەی کۆمەڵایەتیدا دەژین. لەم دۆخەدا ئەرکی زانکۆ گەورەیە، هەرئەوە نییە، کە بڕوانامە بدات. وانەکانی زانکۆ گەر بیری گەشەگیریی زانستیی و بە هیوایی کۆمەڵایەتیی و تێگەیشتنی وشک و کۆنەپەرستانە ریشەکێشنەکات هیچ ناپێکێت. بۆیە زانکۆکانمان پێویستی بەوەیە خوێندکاری ڕوناکبیر دروستکات، کە ئەوەش تاکی ڕوناکبیر لە کۆمەڵگە دروستدەکات.
گەر کەسی ئەکادیمی کەسێکی ڕوناکبیر نەبێت زانینەکەی سنووردار و توند دەبێت. گومانی ناوێت زانکۆکانمان خوێندکاری ڕوناکبیر دروستنەکات لەگەڵ کاتدا زانینەکەی بێبەهادەبێت و خودی زانکۆش حورمەتی ئەکادیمیی خۆی لەدەستدەدات و کەسی زانکۆییش جێگای متمانەی کۆمەڵگە نابێت و زانکۆ وەک کارگەی لێدەدێت؛ کارگەی بەرهەمهێنانی هەگرانی بڕوانامە. کە زانکۆ خوێندکاری ڕوناکبیری دروستنەکرد دەبێت گلەی لە مامۆستای زانکۆیی بکەین، کە بیرکەمدراماتە، بێ ئاگایە لە گۆرانکارییە زانینی و ڕوناکبیرییەکان.
گومانی ناوێت ئەو مامۆستا زانکۆییەی باسکرا، ئەگەرچی لەژێرفشاری نادادیی و گەندەڵیی سیاسیدایە، کێشەیەکیتریشی هەیە، کە شارەزای ئەو مێژووە گرنگانە نییە(مێژووی زانست، مێژووی ئایینەکان، مێژووی هونەر، کە هەموو ئەوانەش مێژووی فەلسەفە پێکدەنێن) ،کە زانین لە زانکۆ بەرەو پێشەوەدەبەن.
بەپێی ئەوە بێت لای سەرە هەمایبەکرا، زانکۆ کاری کەڵەکەبوونی زانین نییە لای خوێندکار، بەڵکو چۆنیەتی وەگەڕخستن و پۆلینکردنی ئەو زانینەیە لە ژیانی دواتردا. واتە پسپۆریی زانکۆیی دەبێت کەسایەتی تاکەکان بگۆڕێت، نەک بیانکاتە بار بەسەر کۆمەڵگەوە.

بەماڵباتکردنی سیاسەت دژی ڕوناکبیربوون و ئەکادێمیبوونە

ئەو کاتەی قسە لە تۆیەک دەکەین، کە تەنها ئەکادێمییە و ڕوناکبیر نییە پەیوەندی ڕوناکبیر بە دەسەڵاتی سیاسیی و دامەزراوەی ئایینیی□وە جێگای باسە. ئەمەش بەهۆکاری ئەوەی بەماڵباتکردنی سیاسەت لە دەرەوەی زانکۆ دژی بەڕوناکبیربوونە و بکوژی زانینی ئەکادێمیشە. لەگەڵ کاتیش ئەم دیاردەیە، بەماڵباتکردنی سیاسەت، کە دێتەناو زانکۆوە ژینگەی ئەکادێمیی ناکارامە و چەقبەستوو دەکات و دەرگاش بەڕووی بەرهەمهێنانی پرسیاری نوێ دادەخات.

ڕاستە زانکۆ بووتە موڵکەی ئەکادێمیيان، ئەی موڵکەی ڕوناکبیران لە کوێیە؟ موڵکەی ڕوناکبیران گشت شوێنێکە، کە ئەو پێویستە. خاڵی هاوبەشی لاوازی نێوان ڕوناکبیر و ئەکادێمی ئێستای ئێمە ئەوکاتە دەستپێدەکات، کە هەردوو لاوازن لە شەرمەزارکردنی زانین و تێگەیشتنی باو؛ هێشتنەوەی کۆنەپەرستی و بێدادیی. بەداخەوە، کێشە سیاسییەکانمان بۆشایی نێوان ڕوناکبیر و ئەکادێمی قووڵترکردوەتەوە، ڕوناکبیر و ئەکادێمیشی کردووەتە کۆمیتەچی و مەڵبەندچی. نێوەندی ئەکادێمی هەروەک نێوەندە ڕوناکبیرییەکە تەواوکەری تێگەیشتنی سیاسییانەی کۆمیتە و مەڵبەندن. شەڕی ناو زانکۆش، بەداخەوە، شەڕ نییە لەپێناو سەرخستنی وتاری ڕوناکبیریانەی ئەکادێمی، بەڵکو شەڕە لەپێناو بەدەستهێنانی پۆستی زانکۆیی.

زیرەکی دەستکرد چەمکی ئەکادێمی و ڕوناکبیر بەرەو کویدەبات؟

پێشهاتنی تەوژمی تەکنەلۆژیای زانیاریی چەمکی ئەکادێمی بەمجۆرەی ئێستا نەبوو. زانین، زانینی زانستی، دەکرا تەنها لەناو هۆڵەکانی زانکۆ بەدەستبهێرێت، بەڵام ئێستا دەستگەیشتن بە زانست بەوجۆرەی ج□اران نییە. زۆری زانکۆ و زۆری خوێندکاری زانکۆش ب□ه□ای ئەکادێمیبوونی زانکۆی هێناوەتەخوارەوە. ئەم ژینگەیە وایکردووە هەموو بگەنە زانکۆ و هەمووش بڕوانامەیەک بەدەستبهێنن. زۆربوونی ژمارەی دانیشتوان و خێزانیش هۆکارە بۆ چوونی هەموو بۆ زانکۆ. بازاڕی کاریش گرفتێکی تری ئەم لایەنەیە.

بڕوانامە تا ئەو شوێنە سودبەخشە، کە دەتوانێت زانینی جۆراوجۆر و نوێمان لەسەر جیهان بداتێ، بمانکات بە خاوەنی عەقڵ و کولتوورێکی کراوە و شایان. بازاڕ، کە داوای بڕوانامە دەکات، بڕوانامە ئەو حورمەتەی نەماوە و بگرە بووشە بە رۆتینات و زانکۆ خوێندنیش بووەتە مۆد. هەرکە زانکۆشت خوێند بێنیگەرانی بڕوانامەیەک هەر دێنیت. لەم حاڵەتەدا زانکۆ یەکسانە بە بڕوانامە بەدەستهێنان و ئەوەش یەکسانە بە پەیداکردنی کارێک. بەڵام هاتنی زیرەکی دەستکرد

هاوکێشەکان دەگۆڕێت و گەر زانکۆ خۆی نەکات بە تەکەای زیرەکی دەستکرد بڕوانامە سودی نامێنێ و کارپێداکردنیش سانا نابێت.
واتە زانکۆ چیتر ڕێگایەک نییە بۆ کارپێداکردن. کەواتە بە نەمانی هەندێک بەش و ئاوابوونی هەندێک پسپۆری لە زانکۆ دەرفەت بەکارپێداکردن کەم و کەمتردەبێتەوە. بۆیە زانکۆ پێویستی بەوەیە سنوور بۆ کردنەوەی بەش دانێت و کاریش لەسەر داخستنی ئەو بەشانە بکات چارەنووسیان بێکاربوونە. ئەمەش ئەوەمان پێدەڵێت، کە لەم حالەتەدا ڕوناکبیر، پتر لە ئەکادێمیی و ووردتر دەڕوانێتە ئایندە و لەوەش بەئاگایە کۆمەڵگە لەژێر فشاری زیرەکی دەستکرد بەرەو کوێ دەچێت.

پاشەکی: تەنها ئەکادێمیبوون بەس نییە

لە کۆتاییدا هەما بە ئەوەدەکەین، کە ئامانجی ئەم نوسینە پشتگیرییە لە ڕوناکبیری ئەکادێمی و ئەکادێمی ڕوناکبیر. ئەمەش لەبەرئەوەی، کە ئەم دوانە ئەو وتارە دادەهێنن، کە کۆمەڵگە و مرۆڤایەتی نوێ پێویستیەتی.
ڕاستە ژیانی ئەکادێمی کورد پڕە لە گرفتی دەروونی و کۆمەڵایەتی کاتی و ناشایستە، ئەمەش کاریگەری لەسەر شێوازی وانەوتنەوە و توێژینەوەکانی داناوە. بەڵام با ئەوەشمانبیرنەچێت، کە زانکۆکانمان و نەوەندی ڕوناکبیریمان لەناو گرفتەکی ناسنامەیی قووڵدا دەتلێنەوە و، گەر هەڵەکانی وانەوتنەوەش پێنەبەن لە ئەکادێمی ڕوناکبیر خوێندکاری زانکۆیی ڕوناکبیریشمان نابێت.
گومانینیاوەت، ئاشنابوون بە کولتوورە جیاکان و دانپیاهێنان بە ئەویتری جیاواز لە تە ڕەنگە مەرجەکی پێویستبێت بۆ ڕوناکبیربوون.
ئەمەش داوامانلێدەکات زانینی فراوان و بەردەواممان لەسەر گۆڕانکاریەکان، بەتایبەت کولتووریی و سیاسیی و ئابووریەکان هەبێت. هەر بەنموونە ئاگایی پەیداکردن لەسەر مێژووی فەلسەفە و ئاینەکان، مێژووی هونەر (سینەما، شێوەکاری، موزیک، ......)و زانست پێدەچێت مەرجبن بۆ جیاکردنەوەی ئەکادێمی لە ڕوناکبیر. کەواتە ئەو مێژووانە زەمینە بۆ شتی نوێ دەڕەخسێنن و فێربوون و هاوکاریشماندەکەن خۆمان ڕوناکبیربکەین و ئاستی هۆشیاریشمان بەرزبکەینەوە.
گەر ڕوناکبیری ئۆرگانیک(گرامشی) هەبێت پێویستمان بە ئەکادێمی ئۆرگانیکیش هەیە. هاوکات زانکۆکانمان تەنها پێویستی بەم دوانە نییە، بەڵکو پێویستی بە خوێندکاری زانکۆیی ئۆرگانیکیش هەیە، بەڵام نەمانی هاوئاهەنگی لەنێوان ئەکادێمی و ڕوناکبیری ئەمە وایکردووە هەریەکەیان بەجۆرێک لە جۆرەکان بە پیسییەکانی

سیاسەتەوە بگلێن. کەتوار و ژینگەی زانکۆکانیشمان ئەوە پشتڕاست دەکەنەوە، کە بەتوانایی دەستەبژێری ئەکادیمی ئەمە لە بەردەم بەدادی سیاسیی هەردوو ژینگەی زانکۆ و ڕوناکبیریی بەهیواکردووە. ئەو ژینگە سیاسییەی ئەمەی دەیژێین ئەکادیمی و ڕوناکبیری کردووە بە گاڵتەجاڕی خۆی؛ موچەی خەونی هەردوولایانە.
ئەفسووس، لە دەرئەنجامی تێکڕای ئەوەی لەسەرەوە وترا پێشبینیدەکەم، بەهۆی بێبەهابوونی بڕوانامە و تایتڵی ئەکادیمییەوە، ڕۆژێک دێت بەشەرمەوە باس لەوە بکەم دکتۆرام هەیە و پرۆفیسۆریشم.